Ustawodawstwo krajowe

Portugalia

Na tej stronie przedstawiono informacje na temat systemu prawnego w Portugalii.

1. Akty prawne lub źródła prawa, z których wynikają przepisy prawne

Tradycyjnie uznawanymi źródłami prawa w Portugalii są:

ustawy zasadnicze, obejmujące samą konstytucję portugalską, różne przepisy prawa konstytucyjnego oraz ustawy zmieniające konstytucję;

„przepisy i zasady ogólnego lub powszechnego prawa międzynarodowego", „postanowienia ustanowione w należycie ratyfikowanych lub zatwierdzonych umowach międzynarodowych", „przepisy wydane przez właściwe organy organizacji międzynarodowych, do których należy Portugalia (…), pod warunkiem że jest to przewidziane w odpowiednich traktatach założycielskich" oraz „postanowienia traktatów regulujących funkcjonowanie Unii Europejskiej oraz przepisy wydane przez instytucje unijne w ramach wykonywania powierzonych im zadań" – art. 8 konstytucji;

zwykłe ustawy, obejmujące ustawy uchwalane przez Zgromadzenie Republiki, dekrety z mocą ustawy uchwalane przez rząd oraz regionalne dekrety legislacyjne uchwalane przez Zgromadzenia Ustawodawcze Regionów Autonomicznych Azorów i Madery;

instrumenty równoważne ustawom, takie jak akty prawne zatwierdzające konwencje, traktaty lub umowy międzynarodowe, ogólnie wiążące uchwały Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności określonych środków z konstytucją lub z prawem, układy zbiorowe pracy oraz inne instrumenty zbiorowe regulujące stosunki pracy;

regulacje lub akty prawne rangi podustawowej uzupełniające ustawy oraz określające przepisy szczegółowe umożliwiające stosowanie lub wprowadzanie ustaw. Obejmują one dekrety wykonawcze (*decretos regulamentares*), rozporządzenia (*regulamentos*), dekrety (*decretos*), regionalne dekrety wykonawcze (*decretos regulamentares regionais*), decyzje (*resoluções*), regulaminy (*regimentos*), zarządzenia (*portarias*), ministerialne rozporządzenia wykonawcze (*despachos normativos*), przepisy porządkowe wydawane przez gubernatorów cywilnych (*regulamentos policiais dos governadores civis*) oraz zarządzenia i uchwały wydawane przez organy samorządu terytorialnego (*posturas e os regulamentos autárquicos*).

2. Inne źródła prawa

Dopuszczalność i znaczenie innych źródeł spoza sfery uprawnień politycznych państwa w zakresie stanowienia prawa pisanego stanowi przedmiot sporu w doktrynie. Wynika on z tego, iż niektórzy przedstawiciele doktryny uznają, że rolą tych źródeł jest stanowienie prawa, inni – że wysłowienie jego zasad, zaś jeszcze inni – że źródła te pełnią obydwie te role. Czasem wprowadza się rozróżnienie między źródłami bezpośrednimi a pośrednimi pozwalające uniknąć pewnych trudności wynikających z tych różnic koncepcyjnych.

Jako potencjalne źródła prawa często podaje się następujące kategorie:

prawo zwyczajowe, czyli powtarzalne, zwyczajowe zachowanie powszechnie uważane za wiążące. Zwyczaj można uznać za źródło prawa wyłącznie w niektórych dziedzinach. Skonstruowane w ten sposób normy prawne powszechne są między innymi w prawie międzynarodowym publicznym (np. zasada immunitetu jurysdykcyjnego państwa), prawie prywatnym międzynarodowym i prawie administracyjnym;

orzecznictwo, czyli zbiór zasad wynikających z orzeczeń i uchwał sądów; niektórzy przedstawiciele doktryny nie uznają orzecznictwa za faktyczne źródło prawa, lecz jedynie za wskazówkę interpretacyjną w trakcie dokonywania wykładni prawa. Rozwiązania przyjęte w orzeczeniach sądowych sądy mogą powielać w innych sprawach w zależności od doniosłości argumentów logicznych i merytorycznych, które stanowią ich podstawę. Niektórzy autorzy zaliczają do tej kategorii nie tylko orzeczenia sądowe w konkretnych sprawach, ale również orzeczenia mające moc prawną (powszechnie obowiązujące uchwały Trybunału Konstytucyjnego), ponieważ uważają, że wszystkie te instrumenty stanowią właściwie źródło powszechnie obowiązującego prawa;

prawo słuszności, oznaczające, że sądy mają prawo formułować normy prawne uwzględniające specyfikę poszczególnych rozpoznawanych spraw, polegając na ogólnych zasadach sprawiedliwości i etyki sędziowskiej. Art. 4 kodeksu cywilnego stanowi, że „sądy mogą wydawać orzeczenia w oparciu o zasadę słuszności wyłącznie wówczas, gdy: a) istnieje przepis prawny, który na to zezwala; b) strony osiągnęły w tej sprawie porozumienie oraz możliwe jest wniesienie środka zaskarżenia do sądu wyższej instancji; c) strony ustaliły uprzednio, że będą polegać na zasadzie słuszności";

Powtarzające się praktyki społeczne (*usos*), których nie uznaje się za obowiązkowe, lecz które postrzega się jako istotny element czynności prawnych, szczególnie w przypadku formalizowania stosunków prawnych, zwłaszcza w dziedzinie handlu. Sądy mogą je brać pod uwagę wówczas, gdy jest to przewidziane prawem oraz nie jest „sprzeczne z zasadami dobrej wiary" – art. 3 kodeksu cywilnego. W związku z tym same te praktyki nie mają charakteru prawotwórczego i często nie uznaje się ich za rzeczywiste źródło prawa;

teorii prawa, czy też doktryny, nie należy uznawać za rzeczywiste źródło prawa, chociaż odgrywa ona ważną rolę w rozwoju naukowym i technicznym wiedzy prawnej oraz ma istotny wpływ na ostateczne rezultaty prac osób odpowiedzialnych za wykładnię i stosowanie norm prawnych.

3. Hierarchia źródeł prawa

Odniesienia do hierarchii norm prawnych dotyczą względnego statusu poszczególnych aktów prawnych, czyli ich pozycji w uporządkowanej strukturze. W tym kontekście pojawiają się argumenty, że hierarchię można ustalić wyłącznie na podstawie metody tworzenia prawa. Zgodnie z tym poglądem hierarchia nie opiera się na względnym statusie norm prawnych, lecz ustala się ją wyłącznie na podstawie źródeł tych norm.

Kolejność tę można ustalić niezależnie od tego, które podejście zostanie przyjęte.

Hierarchia poszczególnych źródeł prawa wymienionych w części pierwszej kształtuje się następująco:

konstytucja i ustawy zasadnicze;

przepisy i zasady ogólnego lub powszechnego prawa międzynarodowego oraz postanowienia umów międzynarodowych [tj. wszystkie akty prawne wymienione w pkt 1 lit. b)];

ustawy i dekrety z mocą ustawy;

regionalne dekrety legislacyjne;

akty prawne wywołujące skutki równoważne z ustawą;

rozporządzenia.

4. Procedury wprowadzania do portugalskiego porządku prawnego przepisów prawa międzynarodowego

Wprowadzanie międzynarodowych aktów prawnych do prawa portugalskiego odbywa się zgodnie z następującymi zasadami określonymi w art. 8 konstytucji portugalskiej:

„przepisy i zasady ogólnego lub powszechnego prawa międzynarodowego są integralną częścią prawa portugalskiego”;
„postanowienia należycie ratyfikowanych lub zatwierdzonych umów międzynarodowych stają się częścią prawa portugalskiego z chwilą ich oficjalnego ogłoszenia i pozostają w mocy, dopóki są wiążące dla państwa portugalskiego na gruncie międzynarodowym”;
„przepisy wydane przez właściwe organy organizacji międzynarodowych, do których należy Portugalia, obowiązują bezpośrednio w prawie portugalskim, pod warunkiem że jest to przewidziane w odpowiednich traktatach założycielskich”;
„postanowienia traktatów regulujących funkcjonowanie Unii Europejskiej oraz przepisy wydane przez instytucje unijne w ramach wykonywania powierzonych im zadań obowiązują w prawie portugalskim zgodnie z przepisami prawa Unii oraz z poszanowaniem podstawowych zasad demokratycznego państwa prawa”.

5. Poszczególne organy uprawnione do przyjmowania przepisów prawa

Organami uprawnionymi do przyjmowania przepisów prawa są Zgromadzenie Republiki, rząd, rządy regionalne i Zgromadzenia Ustawodawcze Azorów i Madery, organy samorządu terytorialnego oraz niektóre organy administracji.

6. Proces ustawodawczy

Sposób stanowienia prawa zależy od konkretnych procedur obowiązujących poszczególne organy odpowiedzialne za stanowienie prawa. Akty prawne, w zależności od ich rodzaju, przyjmuje się w odmiennych trybach. Poniżej opisano dwie najbardziej sformalizowane i najważniejsze procedury stanowienia prawa.
Najbardziej złożona procedura, z udziałem Zgromadzenia Republiki, składa się z poniższych etapów:
inicjatywa ustawodawcza: „uprawnionymi podmiotami są członkowie Zgromadzenia, grupy parlamentarne oraz rząd, a także, na warunkach określonych prawem, grupy zarejestrowanych wyborców. Uprawnienie do wystąpienia z inicjatywą ustawodawczą w odniesieniu do regionów autonomicznych przysługuje właściwym regionalnym Zgromadzeniom Ustawodawczym” (art. 167 ust. 1 konstytucji);
wstępne dopuszczenie, publikacja, rejestracja, nadanie numeru i ocena: etap ten obejmuje ocenę dopuszczalności projektu ustawy, publikację tekstu w Dzienniku Urzędowym Zgromadzenia Republiki, procedurę administracyjną oraz, na koniec, ocenę jego treści;
debata i przyjęcie: etap ten obejmuje debatę dotyczącą zagadnień ogólnych, kolejną debatę dotyczącą kwestii szczegółowych, głosowanie nad całością projektu, głosowanie nad jego kwestiami szczegółowymi oraz końcowe głosowanie ogólne. Do przyjęcia projektu ustawy konieczna może być zwykła większość, bezwzględna większość lub kwalifikowana większość głosów;
kontrola przez prezydenta Republiki w terminie przewidzianym prawem, po zakończeniu której prezydent może promulgować ustawę w proponowanym brzmieniu lub skorzystać z prawa weta. W tym drugim przypadku akt prawny poddaje się powtórnie pod obrady Zgromadzenia Republiki. W przypadku potwierdzenia wyników głosowania lub wprowadzenia poprawek tekst ponownie przekazuje się prezydentowi do promulgacji, co również musi nastąpić w określonym terminie. Do zadań prezydenta należą „promulgacja ustaw, dekretów z mocą ustawy oraz dekretów wykonawczych i zarządzanie ich ogłoszenia, a także podpisywanie uchwał Zgromadzenia Republiki w sprawie zatwierdzenia umów międzynarodowych i innych dekretów rządowych” (art. 134 lit. b) konstytucji);
ogłoszenie: po promulgacji nowego aktu prawnego prezydent zarządza jego ogłoszenie w Dzienniku Urzędowym Republiki Portugalskiej (Diário da República).
Procedura stanowienia prawa przez rząd obejmuje poniższe etapy:
inicjatywa ustawodawcza: kancelaria danego ministra przedstawia projekt aktu prawnego;
konsultacje: na tym etapie minister występujący z inicjatywą ma obowiązek przeprowadzić konsultacje i zasięgnąć opinii organów określonych w konstytucji i przepisach prawnych;
ocena wstępna i szczegółowa: po wstępnym zatwierdzeniu projekty podlegają badaniu i ocenie;
zatwierdzenie: chociaż niektóre rodzaje aktów prawnych nie wymagają zatwierdzenia przez Radę Ministrów, to na niej zazwyczaj spoczywa obowiązek zatwierdzenia projektu;
kontrola: „W terminie czterdziestu dni od dnia otrzymania dekretu rządowego celem jego ogłoszenia (…) prezydent Republiki albo promulguje dekret, albo korzysta z prawa weta. W tym drugim przypadku prezydent informuje rząd na piśmie o przyczynach swojej decyzji” (art. 136 ust. 4 konstytucji);
ogłoszenie ostatecznego tekstu w Dzienniku Urzędowym Republiki Portugalskiej.

7. Procedury wprowadzania w życie przepisów prawa krajowego

„Ustawy obowiązują dopiero po ich ogłoszeniu w dzienniku urzędowym”. „Po ogłoszeniu ustawy wchodzi ona w życie po upływie określonego w niej terminu, a jeżeli w ustawie nie określono takiego terminu, po upływie terminu przewidzianego w przepisach szczególnych” (art. 5 kodeksu cywilnego).
Zgodnie z art. 2 ustawy nr 74/98 z dnia 11 listopada 1998 r. w obecnym brzmieniu:
„1. Akty prawne oraz inne akty powszechnie obowiązujące wchodzą w życie w terminie w nich określonym; w żadnym wypadku nie wchodzą w życie z dniem ich ogłoszenia”.
„2. Jeżeli nie określono takiego terminu, akty, o których mowa w ust. 1, wchodzą w życie na całym terytorium Portugalii i za granicą piątego dnia po ich ogłoszeniu”.
„4. Bieg terminu, o którym mowa w ust. 2, rozpoczyna się w dniu następującym bezpośrednio po publikacji na stronie internetowej prowadzonej przez przedsiębiorstwo Imprensa Nacional Casa da Moeda, SA”.

8. Metody usuwania ewentualnych kolizji między różnymi przepisami prawa

W tej kwestii najważniejszą rolę odgrywa Trybunał Konstytucyjny, który stwierdza niekonstytucyjność wszelkich przepisów niezgodnych z konstytucją portugalską lub usankcjonowanymi w niej zasadami.
Orzekając w konkretnych sprawach, sądy nie mogą stosować przepisów, które naruszają konstytucję lub usankcjonowane w niej zasady.
Przy dokonywaniu wykładni mającej na celu ocenę okoliczności faktycznych sądy usuwają wszelkie kolizje między różnymi przepisami prawa, uwzględniając przy tym każdorazowo wspomnianą powyżej hierarchię źródeł prawa. Przeprowadzając ten proces, traktują system prawny jako jednolitą całość, z pominięciem wszelkich luk lub niespójności, w szczególności tych o charakterze logicznym lub semantycznym, oraz oceniają okoliczności stanowiące przesłanki uchwalenia przepisów i szczególne warunki panujące w toku postępowania. Proces ten zawsze wymaga przynajmniej minimalnej zgodności w brzmieniu przepisów, nawet jeżeli są one wysłowione w sposób niedoskonały, uwzględniając podejście przyjęte w ustawodawstwie oraz zakładając, że ustawodawca wybrał „najrozsądniejsze” rozwiązania oraz był w stanie „wyrazić swoje zamiary w odpowiedni sposób” (art. 9 kodeksu cywilnego).
Informacje na temat kolizji przepisów w obszarze prawa prywatnego międzynarodowego znajdują się w sekcji „Prawo właściwe”.

Prawnicze bazy danych

Digesto jest to portugalska urzędowa prawnicza baza danych zawierająca akty ogłaszane w dzienniku urzędowym (Diário da República).

Digesto — Zintegrowany System Informacji Prawnej

System Digesto, utworzony na mocy rozporządzenia Rady Ministrów nr 48/92 z dnia 31 grudnia 1992 r., zawiera:
akty ustawodawcze ogłoszone w seriach I i II dziennika urzędowego;

nieodpłatne, zintegrowane, szczegółowe i aktualne informacje prawne, a w szczególności:
daty wygaśnięcia i daty wejścia w życie aktów ogłoszonych w serii I dziennika urzędowego od dnia 5 października 1910 r., różnych dokumentów z poprzednich dziesięcioleci oraz aktów ogłoszonych w serii II dziennika urzędowego przetwarzanych przez PCMLEX (centralna baza danych systemu Digesto), a także adnotacje dotyczące tych aktów i dokumentów;
wszelkie istotne informacje, takie jak przepisy zezwalające, regulujące i wykonawcze, przyjęte i wdrożone zmiany, mające zastosowanie prawo Unii, wytyczne administracyjne wydane przez Dyrekcję Generalną do spraw Budżetu (Direção-Geral do Orçamento), orzecznictwo i układy zbiorowe pracy;
dostęp do trzech innych baz danych: LEGAÇOR – regionalna baza danych ustawodawstwa Azorów, REGTRAB – specjalna baza danych dotycząca przepisów prawa pracy oraz DGO-DOUT – specjalna baza danych zawierająca okólniki i opinie Dyrekcji Generalnej do spraw Budżetu;
dzięki zapewnionej interoperacyjności z prawniczymi bazami danych Ministerstwa Sprawiedliwości, Prokuratury Generalnej (PGR) i parlamentu portugalskiego (poprzez jego bazę danych AP – Atividade Parlamentar) – dostęp do orzecznictwa najważniejszych sądów, opinii PGR i wszelkich dokumentów roboczych dotyczących ustaw od początku procesu ustawodawczego do dnia ich ogłoszenia.

Elektroniczny dziennik urzędowy (Diário da República Eletrónico – DRE)

Zgodnie z dekretem z mocą ustawy nr 83/2016 z dnia 16 grudnia 2016 r. publikacja dziennika urzędowego stanowi nieodpłatną i powszechnie dostępną usługę elektroniczną i odbywa się wyłącznie w internecie. Jest to usługa publiczna świadczona przez przedsiębiorstwo Imprensa Nacional-Casa da Moeda, S. A. (INCM), które publikuje dziennik urzędowy na swojej stronie internetowej. Dostęp do dziennika jest nieodpłatny i powszechny, zaś użytkownicy mogą zapoznać się z treścią aktów ustawodawczych ogłoszonych w seriach I i II dziennika urzędowego, wydrukować je, zarchiwizować i przeszukiwać w formie elektronicznej.
W ramach usługi elektronicznego dziennika urzędowego można uzyskać dostęp do:
tekstów aktów prawnych podlegających ogłoszeniu w dzienniku urzędowym na mocy konstytucji i pozostałych przepisów, a w szczególności ustawy nr 74/98 z dnia 11 listopada 1998 r. zmienionej i ponownie ogłoszonej w drodze ustawy nr 43/2014 z dnia 11 lipca 2014 r.;
narzędzia umożliwiającego zapoznanie się z aktualnym skonsolidowanym tekstem odpowiedniego aktu prawnego (tekst skonsolidowany nie ma mocy prawnej);
narzędzia umożliwiającego tłumaczenie pojęć prawnych;
narzędzia umożliwiającego wyszukiwanie na podstawie słów kluczowych aktów podlegających ogłoszeniu w dzienniku urzędowym;
należycie przetworzonych i usystematyzowanych informacji prawnych;
powiązanych sektorowych baz danych, które zawierają dodatkowe informacje prawne, dotyczące w szczególności orzecznictwa, prawa Unii, wytycznych administracyjnych i teorii prawa;
możliwości nieodpłatnego przesyłania spisów treści serii I i II dziennika urzędowego na skrzynki poczty elektronicznej subskrybentów.

Przydatne linki

Dziennik urzędowy – Portugalia

Ostatnia aktualizacja: 28/03/2023

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwe państwo członkowskie. Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. Komisja Europejska nie przyjmuje żadnej odpowiedzialności w odniesieniu do danych lub informacji, które niniejszy dokument zawiera, lub do których się odnosi. Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.